

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวนา
บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในวรรณกรรมนิราศ

ชื่อผู้เขียน : นายพิเชฐ แสงทอง

ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา : ไทยศึกษา

ปีการศึกษา : 2545

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :

1. รศ. ประพนธ์ เรืองณรงค์ ประธานกรรมการ
2. รศ. คณัย ไชยโยธา
3. รศ. ไพบุลย์ ดวงจันทร์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวนาในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมนิราศ และเพื่อศึกษาถึงศักยภาพของวรรณกรรมในฐานะหลักฐานสะท้อนภาพประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลวรรณกรรมนิราศทั้งสิ้น 31 เรื่อง ใช้วิธีการวิจัยเอกสารประกอบการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมนิราศสะท้อนภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวนาบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาได้ชัดเจนในระดับที่น่าพึงพอใจ ในด้านเศรษฐกิจพบว่าชุมชนชาวนาด้านทิศตะวันออกอพยพเพราะปัญหาน้ำจืดในระยะแรกๆ และปัญหาขาดแคลนที่ดินในเวลาต่อมา ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชนจากทิศตะวันออกของทะเลสาบสู่ทิศตะวันตกและทิศเหนือ การเติบโตของชุมชนชาวนาทางด้านทิศตะวันตกถูกกระตุ้นโดยเส้นทางการคมนาคมที่พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาของการเดินรถไฟสายใต้ ทำให้ชุมชนที่อยู่ริมเส้นทางรถไฟ

ขยายตัวเป็นชุมชนการค้า เปิดโอกาสให้ชาวนาได้ขายเทลินค้าในชุมชนออกไปสู่แหล่ง
อื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

การอพยพยังปรากฏในลักษณะของการส่งลูกหลานออกไปสู่ระบบการศึกษาทั้ง
การศึกษาทางธรรม และการศึกษาสมัยใหม่ ขณะที่ชาวนาที่ยังอยู่ในชุมชนก็พยายาม
หาทางทำมาหากินนอกเหนือไปจากทำนา ลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ผนวกกับ
การใช้แรงงานที่มีความยืดหยุ่นสูงระหว่างเด็ก ผู้หญิง และผู้ชายทำให้ชาวนาสามารถ
แบ่งแรงงานไปสู่การประกอบอาชีพเชิงซ้อนได้โดยกระทบกระเทือนการทำนาน้อยมาก

ลักษณะการใช้แรงงานแบบยืดหยุ่นนี้ยังประโยชน์ให้ชาวนาเมื่อต้องเข้าสู่ระบบ
เงินตราที่มีชาวจีนเป็นตัวสื่อสำคัญ ขณะที่วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางดั้งเดิมของชุมชนทำให้
ความคิดเกี่ยวกับระบบเงินตราของชาวนามีความแตกต่างกับความคิดเกี่ยวกับระบบ
เงินตราของชาวจีน ชาวนามองการค้าขายว่าเป็นเพียงการทำมาหากินแบบหนึ่งไม่
แตกต่างไปจากการทำมาหากินเชิงซ้อนแบบเดิมๆ ซึ่งพวกเขาคุ้นเคยอยู่แล้ว ชาวนาจึง
ไม่มีการสะสมเงินเพื่อขยายการลงทุนหรือการผลิต ไม่มีการขยายกำลังการผลิตข้าวเพื่อ
การค้า การทำนาเป็นเพียงหลักประกันความมั่นคงทางด้านอาหารเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การ
ทำนาจึงมี “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” ทั้งนี้อาจสังเกตได้จากพิธีกรรมข้าวที่มีความ
เปลี่ยนแปลงน้อยมาก

ABSTRACT

Thesis Title : The Study of Economic and Social Characteristics of
Farmer Communities in the Songkhla Lake Area in
Niras

Student's Name : Mr. Pichet Saengthong

Degree Sought : Master of Arts

Major : Thai Studies

Academic Year : 2002

Advisory Committee :

1. Assoc. Prof. Praphon Ruangnarong Chairperson
2. Assoc. Prof. Danai Chaiyotha
3. Assoc. Prof. Paiboon Doungjun

The purposes of this research are to study the economic and social characteristics of farmer communities in the area of Songkhla Lake Basin that are reflected in Niras, and to study the power of literature as evidence that reflects local history by using 31 Niras, document review, and field research by interviews and observations.

Research results indicated that Niras clearly reflects the economical and social characteristics of farmer communities around the Songkhla Lake Basin in a satisfactory level. The results on the economic side indicate that farmer

communities were pressured by fresh water problem initially and then the lack of land problem. This phenomenon affects the expansion of communities from the east of the lake to the west and the north. The western farmer community growth was encouraged by the developed transportation, especially the development of railway system in the south that helped communities by the railroad expand into trading communities, which allowed the farmers to distribute their products to other parts of the country or overseas.

The migration includes the children of farmers, who were sent into the educational system both in dharma study and modern academic study, while the farmers in communities tried to make their living by other ways that were not rice farming. Because of the diversity of geography and the flexibility of labour forces between child, woman, and man, the farmers could do multi-occupations without having much effect on rice farming.

The flexibility of labour forces benefits farmers when they are going to the money system, which was dominated by Chinese. The temple--the original centre of the community--made the money system of farmers different from the money system in the vision of the Chinese, which made the farmers think that trading was only an occupation and was not different from the traditional occupation that they knew. The farmers did not collect money for expanding the investment or increasing production. They did not increase rice productivity for economic purposes; they did rice farming only to guarantee food stability only, so rice farming had "value," not "worth," which can be observed in the traditions about rice that have changed little nowadays.